

PLANTEPORTRÆT
KAMTJATKABIRK
BETULA ERMANII CHAMISSO

af

JERRY W. LEVERENZ
Center for skov, landskab og planlægning
Arboretet
Kirkegårdsvejs 3a
2970 Hørsholm

Kamtjatkabirken, *Betula ermanii* tilhører familien *Betulaceae* og slægten *Betula*. Slægten *Betula* omfatter omkring 102 arter, alle fra tempererede områder på den nordlige halvkugle. Den store variation i bark gør en birkesamling til en af de mere interessante dele af en have om vinteren. Mange arter har smukke efterårsfarver, det gælder også *Betula ermanii*, der får gule blade.

Betula ermanii blev først rapporteret i Danmark i 1892. Halvfems år senere, i 1983 rapporterede Søren Ødum, at arten var meget sjælden i Danmark og kun fandtes i Landbohøjskoles have, Vallø Park, Hese-de Plante skole, Lindevangsparken i København og Geografisk Have i Kolding og Forsthaven i Århus. På dette tidspunkt fandtes den også på Arboretet i Hørsholm. I Arboretets samling findes i dag 45 eksemplarer af *Betula ermanii*. Alle undtagen et er dokumenterede naturindsamlede eksempler. De kommer fra Korea, Japan og Rusland (Sakhalin Øen og Kamtjatka Halvøen), og når så langt sydpå som 33°N og så langt nordpå som 56°N, en afstand på 23 breddegrader. Arboretets ældste levende eksemplar er fra 1953, og er sund og frisk. Den kommer fra Mt. Fuji ved 2400 m.o.h. på øen Honshu.

Siden 1980 har Arboretet i Hørsholm sendt 100 planter og mange flere podningskvister til andre haver, blandt andet til: Blågård Seminarium, Botanisk Have i København, Den Geografiske have i Kolding, Dyrehaven, Dronningelund kommune, Møllehøjgaard (Fonden for Træer og Miljø), Grisselfeld Park, N.J. Petersen, Holstebro, Rungsted-

gård i Rungsted, Segen Arboret på Bornholm, Svaneparkens Ebberødgård, og Christiansholms park i Nysted. Arboretet har ingen information om hvorvidt disse planter er levende eller døde, men man kan gå ud fra, at arten er signifikant mere udbredt i Danmark nu end i 1983.

Betula ermanii er et ganske variabelt løvfældende træ, fra 5 til 25 m højt. Det yderste, papiragtige barklag er flødefarvet eller hvidt (såfremt det ikke er dækket af alger på grund af stort kvælstof nedfald fra luften). Den yderste bark skaller let af i horisontale striber, og afslører den rosa eller abrikosfarvede bark nedenunder, i visse tilfælde en meget mørk, kobberød bark. De helt unge kviste er vortede, med spidse knopper. Hanraklerne, som kan ses fra midt om vinteren, er også vortede. Bladene er 6-9 x 5-6 cm, med 7 til 12 par kraftige, parallelle nerver (forsænkede på overside). Ud fra Arboretets samling at dømmes er bladene meget variable. De er trekantede til ægformede med lige afskåret eller bredt kileformet grund. De er tilspidsede og skarpt savtakede. Oversiden er blank mørkegrøn. Undersiden har kirtler og totter af hår i vinklerne mellem nerverne. Bladstilken har mørkebrune kirtler og er normalt uden hår. Efterårsfarven er lys gul. Arten ligner meget *Betula utilis*, men den sidste art har ikke kirtler på blade eller bladstilk.

En tydelig variation i farven på barken kan ses på Arboretets planter. Fra sølvhvid på de lave eksempler fra bjerget Halla San, på Jeju Øen, Sydkorea til kobberød hos en plante fra bjerget Fuji-san, Japan. Men også en stor variation i farven på barken findes eksempelvis på Kamtjatka halvøen (personlige observationer). De fleste træer i Arboretets samling har dog den flødefarvede til rosa eller abrikosfarvede bark. Tilvæksten er også variabel så vel som træernes arkitektur. Nogle har mange stammer, mens andre har en enkelt stamme og mindre grene. Denne variation kan meget vel blive anvendt i fremtiden til at forædle nye kultivarer. De langsomt voksende træer kommer længst nordfra på Kamtjatka men også fra et langt sydligere område, Jeju Island i Sydkorea.

Et nærtstående taxon, (eller måske en varietet af *B. ermanii*), kommer fra bjerget Apoi på Hokkaido Øen, Japan. Arboretet har modtaget ét eksemplar i 1962 fra Gøteborgs Botaniske Have i Sverige indsamlet af Erik Hulten i 1961. Den er ikke kun interessant fordi den efter sigende vokser på en meget speciel, næringsfattig og tungmetalrig jordtype, serpentinjord. Den er også interessant fordi stiklinger fra vores træ allerede har fundet vej til mindst en kommercielle plan-

teskoler under navnet *Betula apoiensis* (Freys Planteskole). Den blev introduceret som en lille birketype til små haver. Vi har midlertidigt placeret den som *Betula ermanii* var. *apoiensis* baseret på information fra Kew Botaniske Have. Men, som fjeld-birk (*Betula pubescens* subsp. *czerepanovii*?) i Skandinavien, regner nogle Japanske forskere den for en hybrid mellem to arter: *Betula ermanii* og *Betula ovalifolia*. Artens (eller varietetens) udbredelse er begrænset til to bjergkamme på bjerget Apoi og den er klassificeret som kritisk truet. Selvom det ikke var det oprindelige formål, kan dens anvendelse den i havebruget komme at spille en rolle ved at forhindre artens udryddelse. Således er der flere grunde til at dyrke denne plante i sin have. Men i denne forbindelse kunne man ønske sig flere kloner at vælge imellem.

LITTERATUR

- Anon., 2004: Lille birketype til de små haver. Grønt Miljø 2004 (1): 72.
- Bean, W.J., 1976: Trees and Shrubs Hardy in the British Isles Vol II. A-C. Bean and Murray publishers. 784 pp.
- Govaerts, R. & Frodin, D.G., 1998: World checklist and bibliography of Fagales. Royal Botanic Gardens of Kew. London. 407 pp.
- Lange, J., 1994: Kulturplanternes Indførselshistorie i Danmark. (Introduction History of Cultivated Plants in Denmark). Jordbrugsforlaget, Frederiksberg. 458 pp.
- Lorentzon, Kenneth, 1992: *Betula ermanii* cham. 'Mount Apoi' - a new *Betula*-clone. *Lustgården* 72:20-22.
- Mitchell, A. & Ødum S., 1983: Træer i Nordeuropa. Gads forlag, Copenhagen, pp. 354-355.
- Rushforth, K., 1999: Trees of Britain and Europe. Harper Collins Publisher. 1336 pp.
- Nagamitsu T, Kawahara T, Kanazashi A., 2006: An endemic dwarf birch, *Betula apoiensis* (Betulaceae), is a hybrid that originated from *B. ermanii* and *B. ovalifolia*. *Plant Species Biology*: Acceptor til trykning.